

Gradnja in razvoj knjižnične zbirke ter zagotavljanje drugih informacijskih virov v specialni knjižnici Andragoškega centra Slovenije

1. Namen dokumenta

Knjižnica Andragoškega centra Slovenije (ACS) s tem dokumentom določa zbiralno politiko knjižnice in gradnjo knjižnične zbirke matične ustanove.

Namen dokumenta je predstaviti zbiralno politiko in razvoj knjižnice s poudarki na posebnostih, ki so značilne za specialno knjižnico v izobraževanju odraslih. Usklajen je z usmeritvijo in poslanstvom ACS. Upošteva zakonske podlage, standarde in kodeks poklicne etike.

Dokument predstavi vsebinska in formalna izhodišča za gradnjo in razvoj zbirke. Opredeli cilje pridobivanja knjižničnega gradiva in informacijskih virov ter načine za njihovo doseganje. Pri tem posebno pozornost namenja zadovoljevanju potreb in vključevanju uporabnikov, ki jim je zbirka namenjena.

2. Status in poslanstvo knjižnice

ACS je knjižnično dejavnost opredelil v Aktu o ustanovitvi, ki je bil objavljen v Ur. l. RS 27. septembra 1991. V 3. členu dokumenta so navedene dejavnosti zavoda, med drugim »opravlja knjižničarsko dejavnost in vzdržuje programoteko in medioteko na področju izobraževanja odraslih«.

Znotraj zavoda je knjižnična dejavnost umeščena v Promocijsko in informacijsko središče (v kratkem Središče za obveščanje in ozaveščanje). Vodstvo ACS jo vse od ustanovitve opredeljuje kot eno od temeljnih gonil za razvoj izobraževanja in učenja odraslih. Kot osrednji javni zavod v izobraževanju odraslih ACS podpira raznovrstne dejavnosti, povezane s svojim osnovnim poslanstvom.

Poslanstvo ACS

Poslanstvo ACS je krepiti kulturo vseživljenjskosti učenja ter prispevati k pravičnemu, dostopnemu in kakovostnemu izobraževanju in učenju vseh odraslih prebivalcev Slovenije.

Pokriva neformalno in priložnostno učenje ter formalno izobraževanje v najrazličnejših življenjskih situacijah in vseh vlogah, ki jih posameznik prevzema od zibelke do groba. To poslanstvo zavod opravlja z andragoškim spopolnjevanjem, informiranjem, razvojem kakovosti, neformalnim učenjem, ozaveščanjem, spodbujanjem različnih vrst pismenosti, podporo sistemu, raziskovanjem, svetovanjem in vrednotenjem. Zaposleni strokovnjaki pripravljajo podlage, dejavno sodelujejo pri pripravi in prenovi zakonodaje. Oblikujejo programe za izobraževalce odraslih in jih usposabljujejo za delo z udeleženci. Pripravljajo vrsto programov za neformalno učenje ter ozaveščajo tako splošno kot strokovno javnost in odločevalce o pomenu učenja in izobraževanja za krepitev kakovosti življenja.

Zavod samostojno in v sodelovanju z drugimi pripravlja in organizira številne akcije, kot so Tedni vseživljenjskega učenja (TVU), Dnevi svetovanja za znanje, Nacionalni mesec skupnega branja (NMSB), Festival za tretje življenjsko obdobje, Kulturni bazar idr. Sodeluje v mednarodnih projektih (npr. Uresničevanje Evropskega programa za učenje odraslih – projekt EPUO, Youthreach) in domačih (npr. Podnebni cilji v vzgoji in izobraževanju, bralna pismenost) oz. jih vodi (Študijski krožki, Finančna

pismenost za odrasle, VŽU preboj). Pomembna ciljna skupina naštetih dejavnosti so najranljivejši posamezniki, ki so se iz najrazličnejših razlogov znašli na robu družbe in jih je najteže doseči.

Vključenost v mednarodne organizacije in zveze s podobnimi prizadevanji sodelavcem ACS omogoča kakovostno sodelovanje s podobnimi organizacijami iz drugih držav in Evropsko komisijo. Zaposleni sodelujejo na številnih domačih in mednarodnih dogodkih, namenjenih razvoju izobraževanja odraslih in vseživljenjskega učenja, informiranju, ozaveščanju in širjenju dobrih praks s teh področij. Pogosto nas obiščejo skupine strokovnjakov iz tujine, saj imajo odmevne akcije ACS mednarodni domet. Pri ozaveščanju o pomenu izobraževanja in učenja odraslih sodelujemo z drugimi zavodi za izobraževanje in visokošolskimi ustanovami, ki izvajajo programe pedagogika, andragogika in sociologija. Študente, ki jih zanimajo dejavnosti našega zavoda, povabimo na obisk in jim dajemo podporo pri njihovem študiju. V okviru teh predstavitev gostje obiščejo knjižnico.

Zaposleni dejavno sodelujemo na Evropski platformi za izobraževanje odraslih (EPALE). Gre za evropsko večjezično skupnost z odprtim članstvom. Združuje strokovnjake za izobraževanje odraslih, vključno z učitelji in drugimi, ki svetujejo in podpirajo to področje. Vključeni so tudi raziskovalci in akademiki ter oblikovalci politik. EPALE je del strategije Evropske unije, ki stremi k ustvarjanju številčnejših in boljših možnosti za učenje za vse odrasle. Financira ga program Erasmus+. Ustanove za izobraževanje odraslih v okviru teh programov razvijajo inovativne prakse, se povezujejo s podobnimi ustanovami iz drugih držav, v partnerstvih in z zgledevalnimi obiski širijo spoznanja in ozaveščajo o možnostih, priložnostih in razvoju spretnosti, ki vodijo v uspešno življenje v vseh obdobjih. V posebni rubriki so navedeni številni viri, iz katerih črpajo tako izobraževalci kot sami odrasli.

Za slovenske vsebine na EPALE skrbi Center Republike Slovenije za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja (CMEPIUS). ACS pri tem tesno sodeluje, saj zaposleni strokovnjaki objavljamo svoje spletne dnevnike, ozaveščamo o dogodkih in delimo pomembne povezave. Z viri je tesno povezana Knjižnica ACS. V rubriki namreč objavljamo informacije o pomembnih publikacijah, ki jih urejamo in objavljamo.

Poslanstvo Knjižnice ACS

Poslanstvo Knjižnice ACS je podpirati prizadevanja vseh odraslih pri branju, raziskovanju in krepitvi spretnosti na vseh področjih življenja. Pri tem posebno skrb namenja specifičnim uporabnikom, npr. študentom in učiteljem, raziskovalcem, odločevalcem, nosilcem stroke izobraževanja odraslih.

Knjižnica ACS svoje poslanstvo uresničuje na več načinov:

- z dejavnim sodelovanjem v projektih ACS, kot so TVU, NMSB, Beremo skupaj,
- z objavljanjem prispevkov o novih publikacijah, pomenu branja in pomembnih dogodkih v zvezi s tem v mesečniku e-Novičke ACS in na FB Knjižnice ACS,
- z ozaveščanjem zaposlenih raziskovalcev in drugih obiskovalcev knjižnice o avtorskih pravicah, citiranju in navajanju virov, oblikovanju prispevkov in tipologiji dokumentov, pomenu kataložnih zapisov ipd.),
- s podpiranjem založniške dejavnosti ACS (pridobivanje kataložnih zapisov, oddaja obveznih izvodov ipd.),
- vključevanju v dejavnosti ACS, ki podpirajo krepitev spretnosti (portal Kam po znanje).

Knjižnica opravlja knjižnično dejavnost kot javno službo in je dostopna najširšemu krogu uporabnikov, ki jim po potrebi prilagodimo delovni čas. Članstvo je brezplačno. Pri iskanju gradiva se uporabnikom

skušamo v čim večji meri prilagoditi. Če gradiva v naši knjižnici ni, jih usmerimo v druge ustanove ali zanje pridobimo gradivo po medknjižnični izposoji.

Zaposlenim v matični ustanovi poleg tega nudimo podporo pri pripravi njihovih osebnih bibliografij, jim svetujemo pred pripravo prispevkov in izdajo monografskih publikacij. Pridobimo CIP in oddamo obvezne izvode.

Z drugimi knjižnicami sodelujemo v okviru Zveze bibliotekarskih društev Slovenije, Društva bibliotekarjev Ljubljana, katerega član smo, in medknjižnične izposoje.

Kmalu po ustanovitvi je Knjižnica ACS postala polnopravna članica okolja COBISS. Zaposleni se vsa leta stalno strokovno izpopolnjujemo in skrbimo za kakovost vpisov. Izobražujemo se za vključitev novih segmentov (Izposoja, Medknjižnična izposoja) in prehajanje v nova okolja (COBISS4).

Za potrebe izobraževalcev odraslih in drugih strokovnjakov redno spremljamo Adult Learning Documentation and Information Network (Aladin), mrežo Inštituta za vseživljenjsko učenje pri UNESCO. Spletno mesto objavlja povezave na dokumente, raziskave in druge publikacije, povezane z izobraževanjem odraslih in vseživljenjskem učenju. Pomembna vsebina njihovih objav so politične odločitve, ki jih spremljamo in upoštevamo v slovenskem okolju. Tako smo neposredno povezani z mednarodnim dogajanjem v izobraževanju odraslih. O novih publikacijah ozaveščamo uporabnike po svojih komunikacijskih kanalih. Prispevke o tem objavljamo na spletni strani ACS, v e-Novičkah in na spletnih družbenih omrežjih.

3. Knjižnična zbirka

Knjižnična zbirka je sistematično urejena skupina gradiv. Vanjo sodijo publikacije na različnih nosilcih: tiskane knjige, revije in časopisi, elektronske in spletne publikacije. Pomemben del knjižnične zbirke so informacijski viri.

Specializirano knjižnično zbirko v Knjižnici ACS sestavljajo knjige, serijske publikacije, gradivo na elektronskih nosilcih (avdio- in videoposnetki) in elektronski viri. Vse gradivo je v prostem dostopu, razporejeno po vrstilih UDK. Čitalnica je v istem prostoru. Na voljo je 8 čitalniških mest z dostopom do spleta, fotokopirni stroj in možnost skeniranja. Na željo uporabnika gradivo natisnemo, fotokopiramo ali skeniramo.

Temelj knjižnične zbirke je gradivo s področja izobraževanja odraslih. Ta del knjižničnih polic je tudi podrobneje razdeljen na vsebinska področja. Specialna knjižnica na ta način podpira delovanje matične ustanove, ponuja možnost poglobljenega raziskovanja, študija, je vir za nadaljnje proučevanje področja. Na voljo je tudi gradivo s povezanih družboslovnih področij; psihologije, sociologije, etnologije, naravoslovja in podobnih ved, povezanih s trajnostjo, komunikacije, kadrovskega menedžmenta, literature in jezikoslovja.

Zavod je preko knjižnice naročen na približno 60 strokovnih in znanstvenih revij, ki jih izdajajo domače in tuje založbe. Nekatero so tiskane, druge elektronske. Tematsko so vezane na vsa področja, ki se povezujejo z izobraževanjem odraslih: sociologijo, filozofijo, pedagogiko, andragogiko, zaposlovanje in kadrovskega menedžment. Posebno zbirko sestavljajo izdaje naših partnerjev in ciljnih skupin. V tem smislu so zelo plodni študijski krožki. Njihovo gradivo hranimo na posebni polici. Občasno organiziramo tematske razstave knjižničnih gradiv in dogodke.

3.1 Cilji pridobivanja knjižničnega gradiva

Izgradnja knjižnične zbirke je načrtno oblikovanje fonda knjižničnega gradiva. V specialni knjižnici je podrejena poslanstvu matične ustanove. K aktualnosti knjižničnega gradiva prispevamo z rednim dopolnjevanjem in izločanjem gradiva v skladu s Pravilnikom o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (Ur. l. RS, 3. 3. 2023).

Cilji pridobivanja knjižničnega gradiva v Knjižnici ACS so:

- vzdrževati zbirko, ki bo aktualna za notranje (zaposlene), zunanje in druge uporabnike;
- posodabljati zbirko skladno z novostmi na področju izobraževanja odraslih doma in v tujini;
- z zbirko ustrezno podpreti raziskave, v katerih sodelujejo strokovnjaki v izobraževanju odraslih;
- skrbeti za pridobivanje najsodobnejšega gradiva, ki odraža politiko, stroko in prakso izobraževanja odraslih doma in iz mednarodnega okolja;
- vzdrževati stike s sorodnimi ustanovami (predvsem s področja izobraževanja) s članstvi, kotizacijami in udeležbami;
- se povezovati s sorodnimi ustanovami (knjižnicami, portali, repozitoriji ipd.) ter jim zagotavljati vir aktualne literature in drugih gradiv s tega specialnega področja, ki ga pokrivamo.

Pri pridobivanju knjižničnega gradiva si prizadevamo slediti potrebam uporabnikov. Pobude za nabavo dajejo zaposleni raziskovalci, pa tudi zunanji uporabniki in študenti, ki se vključujejo na področje izobraževanja odraslih in vseživljenjskega učenja. Sledimo dogajanju v stroki in založniški produkciji. Spremljamo strokovne dogodke in organiziramo svoje. Na obojih sodelujejo strokovnjaki, ki objavljajo in izdajajo publikacije. Z naročanjem gradiva med drugim podpiramo avtorje in ustanove, ki v slovenskem in mednarodnem okolju prispevajo k razvoju področij matične organizacije.

Zaposleni se udeležujejo različnih dogodkov in pridobljene publikacije prinesejo v knjižnico. V projektih nastajajo znanstvene, strokovne monografije in drugi priročniki, ki sestavljajo knjižnično zbirko naše knjižnice. Organizacije iz mreže (ljudske univerze, knjižnice, zavodi in druge ustanove za izobraževanje odraslih) izdajajo publikacije v okviru projektov in jih pošljejo v Knjižnico ACS.

3.2 Vrste knjižničnega gradiva

Na policah Knjižnice ACS so v prostem dostopu razporejene v največji meri knjige in serijske publikacije. Dodatno je avdiovizualno gradivo, ki ga knjižnica hrani na elektronskih nosilcih (kasete in CD-ji). Pomembno mesto v fondu imajo spletne publikacije.

- **Knjige**

Velika večina je knjig. Ob ustanovitvi ACS so bile naročene na pobudo sodelavcev, precej je podarjenih. Ob tem se je gradila tudi zbirka referenčnega gradiva in informacijskih virov: jezikovnih in vsebinskih slovarjev o izobraževanju odraslih in drugih povezanih področjih, Enciklopedija Slovenije, Kronika XX. stoletja, Statistični letopisi, priročniki ipd.

- **Serijske publikacije**

Sodelovanje ustanove na določenem področju dela zahteva tudi vključitev v interesne organizacije. To je pogosto povezano s pridobivanjem članske revije ali druge publikacije. ACS je naročen na približno 60 naslovov serijskih publikacij. Večina se jih je od začetka izhajanja preselila na splet ali pa so poleg tiskane dobile še spletno različico.

Skladno z usmeritvijo ustanove in dejstvom, da smo proračunski porabnik, se odločamo za spremljanje spletnih publikacij, tiskanim se izogibamo. Razlog za to je tako finančni kot okoljski.

- **Audiovizualno gradivo**

Na ACS se s pripravo in širjenjem gradiva skušamo čim bolj približati svojim ciljnim skupinam: raziskovalcem, študentom in učiteljem, izobraževalcem odraslih pa tudi drugim končnim uporabnikom – posameznikom. Zato smo naklonjeni sodobnim tehnologijam. Ob ustanovitvi zavoda so bile to posnete oddaje na avdio- in videokasetah, danes je to gradivo dostopno na spletu. Zaradi prostorske stiske smo gradivo na fizičnih nosilcih shranili v omare. Viri so večinoma digitalizirani.

- **Elektronski viri na spletu**

O svojih projektih, programih in dogodkih strokovnjaki ACS večinoma obveščajo po spletu. Projekti imajo svoje spletne strani. Ustanova izdaja več spletnih serijskih publikacij, osrednja je e-Novičke ACS (11 izdaj v slovenskem in 4 v angleškem jeziku). Skladno s potrebami uporabnikov iščemo gradivo tudi širše – v spletnih publikacijah, ki jih izdajajo drugi. Pridobili smo gesla za nekatere vire, nekateri so prostodostopni. O odprtih virih tudi dejavno ozaveščamo. Pri tem smo posebno pozorni na mednarodna spletišča, kot so EPAL, Aladin in viri na drugih pomembnih portalih (EAEA, Cedefop, LLLP).

3.3 Kriteriji za nabavo gradiva

V skladu s poslanstvom matične ustanove se knjižnica odloča za nakup gradiva po kriterijih (niso razvrščeni po pomembnosti):

- povezanost z izobraževanjem odraslih in vseživljenjskim učenjem,
- aktualnost vsebin (npr. zeleni in digitalni prehod ter drugi družbeno-ekonomski izzivi),
- povezanost z aktualnimi projekti,
- dopolnjevanje obstoječih zbirk,
- avtorstvo vidnih in znanih strokovnjakov ali podpornikov,
- ugodna cena (akcije založb),
- redkost (druge knjižnice se zaradi specifičnosti ne odločijo za nakup).

Knjižnica ACS pri nakupu in prevzemu gradiva sledi trem temeljnim načelom:

- referenčnost: knjižnična zbirka se nanaša na področja dela matične ustanove,
- strokovnost: knjižnična zbirka se oblikuje na podlagi strokovnih kriterijev, zagotavljamo uravnoteženost in nepristranski izbor knjižničnega gradiva.
- ustreznost: knjižnična zbirka po vsebini, obsegu in aktualnosti zadovoljuje potrebe uporabnikov.

Knjižnica prioriteto zbira in hrani znanstvena in strokovna dela. V manjši meri so na voljo poljudna oziroma književna dela. Ta so v največji meri delo posameznikov, s katerimi sodelujemo v projektih ali sodijo v kanon.

Publikacije, ki jih izda ACS, so dostopne v več izvodih.

Pri razvoju knjižnične zbirke ne občutimo cenzure niti od financerja niti od vodstva zavoda.

3.4 Stališče o sprejemanju darovanega gradiva

Po e-pošti smo obveščeni o odpisu gradiva v drugih specialnih knjižnicah. Kadar seznam ustreza našim strokovnim področjem, ga posredujemo zaposlenim, ki po potrebi izberejo gradivo po svoji izbiri. Zgodi se, da posameznik (zaposleni ali zunanji uporabnik) želi oddati publikacije bodisi iz pisarne (npr. ob

upokojitvi) ali od doma. Gradiva, ki vsebinsko ne ustreza našemu poslanstvu, je zastarelo ali poškodovano, ne sprejmemo.

Pogosto ustanove, ki delujejo v mreži izobraževanja odraslih, izdajo publikacije, financirane v projektih ali programih (Erasmus+, študijski krožki in druge mreže izvajalcev). To gradivo prevzamemo in umestimo na police v skladu s klasifikacijo UDK.

Izločanje in odpis

Izločanje in odpis nam omogočata pridobivanje (sicer izrazito omejenega) prostora na policah in večjo preglednost gradiva. Izločamo avdio- in videonosilce (kasete), za katere je težko dobiti predvajalnike. Nismo jih odpisali, saj jih bomo po pregledu digitalizirali. Izločamo nepopolno gradivo, tisto, ki je izgubljeno ali ga uporabniki kljub večkratnemu pozivu ne vrnejo oziroma je dlje časa založeno.

Enkrat letno opravimo odpis gradiva. Pri tem smo pozorni na:

- ohranjenost gradiva – nekatere starejše publikacije so na voljo v več izvodih. Če zanje ni veliko zanimanja, odpišemo izvode, ki so slabše ohranjeni;
- jezik – nekatere, zlasti starejše publikacije, so v neevropskih jezikih in pisavah. Gre za statistične podatke, vezane na udeležbo v izobraževanju odraslih, ki so objavljene tudi v novejših (spletnih) publikacijah, zato starejše lahko odpišemo;
- relevantnost vsebin in uporabnost (precej publikacij ima objavljene podatke, ki niso več aktualni).

4. Sklep

Knjižnica ACS sledi poslanstvu matične ustanove. Z raznovrstnim gradivom podpira razvoj in uveljavljanje izobraževanja odraslih in vseživljenjskega učenja. Uporabniki so notranji (zaposleni) in zunanji, knjižnica pa sodeluje tudi z drugimi partnerji.

Skrbimo za aktualnost, strokovno ustreznost, referenčnost in dostopnost knjižnične zbirke. Pri nabavni politiki sodelujemo z vodjo Promocijskega in informacijskega središča (v kratkem Središča za obveščanje in ozaveščanje), v katero spada knjižnica, kolegijem in direktorico. Vsi zaposleni knjižnico doživljajo kot pomemben segment osrednjega nacionalnega zavoda za izobraževanje odraslih. Dejavnosti knjižnice (strokovna pomoč pri iskanju virov, bibliografije raziskovalcev, pridobivanje kataložnega zapisa, oddaja obveznih izvodov) razumejo kot krepitev lastnega raziskovalnega dela.

O knjižnični zbirki stalno obveščamo in ozaveščamo zunanje (potencialne) uporabnike, tako udeležence naših izobraževanj (učitelje, mentorje, delodajalce) in študente kot tudi predstavnike domačih in tujih ustanov, ki z nami stalno ali občasno sodelujejo. Najširšo javnost o novostih v knjižnici ozaveščamo po e-Novičkah, slovenskem mesečniku za izobraževanje odraslih, ki ga izdaja ACS, in spletnih družbenih omrežjih (FB, LinkedIn).

V Ljubljani, januarja 2024

Pripravila:

Ana Peklenik
vodja knjižnice

Dr. Nataša Potočnik
direktorica